

Roč. XIX.

Čís. 1.—4.

Předplácí se na celý rok 2 K, do něm. zemí K 2·20,
do ostatních zemí K 2 50. — Jednotlivá čísla stojí
40 h, do něm. zemí 45 h, do ostatních zemí 50 h.

HLASY
SVATOVÁCLAVSKÉ.

Sbírka časových brožur.

Majitel a vydavatel **Družstvo Vlast** v Praze 570-II.
Redaktor **Antonín Suohradský**, osobní farář a
katecheta.

Administrace **Praha-II.**, Žitná ulice čis. 28 n.

Stručné dějiny církevní.

Druhé, rozmnožené a přehlednuté vydání.
Pro československou mládež.

Napsal
VÁCLAV OLIVA.

V PRAZE, 1919.

Tiskem a nákladem družstva Vlast.

Úvod.

Po Bohu a po rodičích upřímný katolík nejvíce miluje *církev a vlast*. Obě toho zasluhují. Církev dle svědectví svých dějin byla, jest a zajiště vždy bude největším dobrodincem lidstva a vlast je naše druhá matka. Proto, jako milujeme matku a dobrodince, tak milujeme a budeme vždy milovati církev a vlast. Jim budeme vždy *věrní až do posledního dechu* dle hesla: „Jsem Čech a katolík.“

Boha máme milovati nade všecko dle přikázání Ježíše Krista: „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své a ze vší mysli své“ (Mat. 22, 37.) Po Bohu má láska naše v první řadě odnáseti se k rodičům, ježto ti jsou nám nejbližší z bližních, o nich přikázal Syn Boží: „Milovati budeš bližního svého jako sebe samého.“ (Mat. 22, 39.) Po Bohu a po rodičích máme zase svou lásku věnovati církvi a vlasti, neboť tak velí pořad křesťanské lásky a příklad Syna Božího.

Dějiny.

1. *Církevní dějiny* jsou souvislé vypravování všeho, co dělo se s učením Pána Ježíše, svatých apoštolů a katolickou církví od jejího založení až do našich dnů.

2. Církevní dějiny dělí se *ve tři* oddělení či *doby*. *První* doba sáhá od založení katolické církve až do časů Karla Velikého, to jest asi do roku 800 po Kristu Pánu; *druhá* od Karla Velikého až do „reformace“ čili velikého a násilného rozdělení křesťanské církve roku 1517; a *třetí* od „reformace“ až po naše časy.

„*R e f o r m a c e*“ je slovo latinské a značí tolik jako *o p r a v a*. Po r. 1517 usilovali totiž někteří muži, kteří katolickou církev opustili, opravovati její učení. O tom sluší pamatovati, že *u č e n í* Pána Ježíše, jež katolická církev vždy neporušeně hlásala, vůbec *n i ž á d n ý* *č l o v ě k* *o p r a v o v a t i* *n e m ů ž e*.

I.

O založení katolické církve.

1. V Jerusalemě vstoupili apoštolové po nanebevstoupení Páně do večeřadla, kdež obyčejně přebývali. Tam trvali s Pannou Marií, matkou Ježíšovou, s učedníky Páně a jinými nábožnými ženami po deset dní jednomyslně na modlitbách. Bylo jich asi 120 osob.

2. Desátého dne stal se náhle zvuk s nebe jako přicházejícího prudkého větru a naplnil celý dům. I ukázali se ohniví jazykové nad apoštoly. *A naplnění jsou všichni Duchem svatým* a počali mluvíti rozličnými jazyky.

3. Když povstal veliký zvuk, sešlo se mnoho lidí před dům. Tu vyšel Petr a kázal, že Pán Ježíš

vstal z mrtvých a sedí na pravici Boží. *Mnozí uvěřili a dali se pokřtiti.* Bylo jich asi tři tisíce. Tak byla založena katolická církev.

O církvi v dobách apoštolských.

1. Po letnicích rozešli se apoštolové po celém světě, kázali *židům i pohanům* a ty, kdož uvěřili v Syna Božího, křtili. Ve jménu Pána Ježíše činili mnohé divy a zázraky. Proto byli jímáni, bičováni a pronásledováni.

2. Všickni, kdož se dali pokřtiti, zároveň s učedníky, Pannou Marií a nábožnými ženami, trvali v učení apoštolském, ve společném slavení večeře Páně a na modlitbách. Na každý den scházeli se v chrámě, aby chválili Boha. Prodávali majetky a statky a dělili je mezi všechny, jak komu potřeby bylo. *Pán pak rozmnožoval počet jejich na každý den.*

3. Když počet věřících se byl velmi rozmnožil, svolalo dvanácte apoštolů všechno množství učedníků a řeklo: „Bratři vyberte ze sebe sedm mužů, kteří by pečovali o rozdělování almužny.“ I zvolili Štěpána a Filipa a jiných pět, postavili je před apoštoly, kteří se nad nimi modlili, ruce na ně vkládali a tak je *posvětili za jáhny.*

4. V jednotlivých osadách ustanovovali apoštolové hodné muže za své nástupce. Byli to *biskupové a kněží.* *Hlavou církve byl sv. Petr.*

Zkáza Jerusalema.

1. Židé těžce nesli, že byli poddáni Římanům. Proto, když někteří císaři a úředníci počali je utiskovati, *vzbouřili se* roku 66 po Kristu proti nim a hleděli se vlády římské zbaviti. Císař Nero vyslal proti vzbouřencům vojevůdce Vespasiána. Mezi tím však Nero zemřel. Císařem stal se sám Vespasián. Ten odevzdal vedení boje proti židům svému synovi *Titovi*.

2. *Křesťané*, kteří v Jerusalemě přebývali, opustili město a odebrali se do pohorského městečka *Pelly*, protože byli přesvědčeni, že nadešla doba zkázy Jerusalema, jak Kristus ji byl předpověděl.

3. Titus obklíčil město se všech stran a po dlouhém a krutém boji je *roku 70 dobyl*. Veliké množství židů v boji tomto zahynulo, jiní podlehli hladu a moru, který v městě krutě řádil a 90.090 jich bylo odvedeno do otroctví. Město i chrám byly zcela zničeny.

Šíření se křesťanství.

1. Po zničení Jerusalema šířila se víra křesťanská rychle do všech tehdy známých dílů světa. V *Malé Asii* kvetlo křesťanství v Jerusalemě, Antiochii, Efesu a v jiných městech. Odtud záhy vniklo i do *Persie* a *Armenie*. V *Africe* byly znamenité obce křesťanské v Alexandrii a v Kartagu. V *Evropě* bylo upevněno křesťanství tehdy již v *Řecku*, zvláště v Soluni a Korintě, v *Italii* hlavně

v Římě, kde sídlili papežové, ve Španělsku, v Anglii Francii, v Německu a jinde.

2. Mezi jednotlivými osadami křesťanskými či církvemi požívaly veliké vážnosti *církev apoštolská*, t. j. ty, jež apoštolové a jejich učedníci v nejstarší době byly založeny. Byly to církve v Jerusalemě, v Antiochii, v Alexandrii a v Římě. K nim později byla počítána také církev v Cařihradě. Jejich biskupové nazývali se *patriarchy*.

Pronásledování církve od pohanů.

1. Pohanům bylo učení Pána Ježíše z počátku bláznovstvím a proto jim pohrdali. Když však toto stále se šířilo, počali je nenáviděti a posléze umínili si je docela vyhubiti. *Křesťané buď měli víru v Ježíše Krista zapřít, anebo podstoupiti ukrutné muky.*

2. Počítáme obyčejně od smrti Kristovy až do čtvrtého století *deset velikých pronásledování křesťanů*, z nichž nejkrutější byla tři a to za císaře Nerona (54—68), Decia (249—251) a Diokleciána (284—305).

Křesťané byli chytáni, žalařováni, křižováni (sv. Petr), stínáni (sv. Pavel), v řece topeni, neb pro obveselení lidu v divadle divoké zvěři předhazováni, ke kolům přivázáni, hořlavou látkou ovinuti a zapáleni. Jiní musili choditi po žhavém železe a uhlí. Zase jiným rozpálený olej a olovo byly lity do úst, nebo po obnaženém těle. Mnohým rozpálenými kleštěmi bylo maso z těla

trháno a údy usekávány. Konečně někteří byli medem mazáni a hmyzu vystavováni, hladem a žízni trápeni a p.

Dle hodnověrných zpráv bylo za jeden měsíc více než 18 000 křesťanů umučeno. Pronásledování tak byla mocná, že meče katanů otupěly a se lámaly a ruce jich umdlévaly. Krev mučedníků tekla proudem.

3. Mezi jinými tehdy smrt mučednickou podstoupili: Sv. Simeon, biskup jerusalemský, sv. Ignác, sv. *Polykarp*, sv. Justin, svatá Perpetua a svatá Felicitas, papežové Fabián, *Štěpán* a Sixtus, jáhen *Vavřinec*, sv. *Anežka* a jiní.

S v. S i m e o n, příbuzný Pána Ježíše, byl ukřižován r. 107 ve stáří 120 let. S v. I g n á c, biskup antiošský, byl r. 115 v Římě pro obveselení lidu předhozen lvům. S v. P o l y k a r p, biskup smyrnenský, byl upálen na hranici. S v. J u s t i n byl v Římě popraven. Vznešená paní křesťanská, sv. P e r p e t u a a její otrokyně, sv. F e l i c i t a s, zemřely po nejhroznějších mukách v Karthagu. S v. V a v ř i n e c byl v Římě položen na rožeň a ponenáhlu upečen. S v. A n e ž k a byla dceruškou bohatého Řimana a vynikala zvláště nevinností duše. Ve 13 letech byla odsouzená pro opovrhování bohy pohanskými k smrti. S radostným veselím pospíchala k popravišti. Roku 304 byla jí sfata hlava.

Následky pronásledování.

1. Zdálo se, že pohané zvítězí. Než křesťané všecko přetrpěli a raději zemřeli, nežli by byli Krista a jeho víru opustili. Ti, kdož pro Krista v mukách zemřeli, sluli *mučedníci*, kteří pro Něho jenom trpěli, ale nezemřeli, *vyznavači*.

2. Byli též někteří, kdož ze strachu před mukami zapřeli Krista. Takovým říkalo se *odpadlíci*. Odpadnutí od víry považovali křesťané za přetěžký hřích a trestali jej vyloučením z církve.

3. Veliká většina křesťanů zůstala však Kristu věrna a čím více pohané církve pronásledovali, tím tato více mohutněla. Nejednou se stalo, že sami *katané* odhodili nástroje mučitelské a stali se *křesťany*.

Katakomy.

1. V době pronásledování musili se křesťané před pohany skrývat a konati služby Boží na místech tajných, nejvíce podzemních. Mnohé z těchto skrýší, jimž se říká katakomby, zachovaly se podnes.

2. Nejpamátnějšími jsou *katakomy římské*. Jsou to podzemní chodby, vytesané v měkké skále, místy rozšířené ve větší prostory, t. j. kaple, v nichž slouživala se mše sv. a udílely sv. svátosti. V katakombách pochovávali křesťané také své zemřelé, zvláště mučedníky. Na jich hrobech byly provedeny rozličné malby, jež až posud lze spatřiti.

3. Ač navštěvování *služeb Božích* v katakombách bylo velmi obtížné a s nebezpečím spojeno, přece z křesťanů nikdo této povinnosti *nezanedbával*.

Konstantin Veliký a sv Helena.

1. Roku 305 stal se císařem římským *Konstantin Veliký*. V Římě však usiloval o hodnost císařskou také Maxencius. Proto vytáhl proti Kon-

stantinovi do boje. Před bitvou obrátil se Konstantin v modlitbě o pomoc k Bohu křesťanův a byl vyslyšen. Uzřel totiž na nebi jasný kříž s nápisem: „V tomto znamení zvítězíš.“ V noci na to zjevil se mu Kristus a přikázal mu, aby podobné znamení dal vztýčiti na svůj vojenský prapor. Konstantin poslechl a dosáhl vítězství.

2 Od té doby byl Konstantin, ač pohanem zůstával, křesťanům velice nakloněn. Zákonem čili *ediktem, daným v Miláně r. 313*, dovolil náboženství křesťanské vyznávat veřejně a svobodně.

3. Konstantin získal si o církev *zásluh nesmírných*. Stavěl kostely, ke kněžstvu byl velmi štědrý a papeži vykázal za sídlo palác lateránský. Pokřtiti se však dal teprve den před svou smrtí, o letnicích r. 337.

4. Konstantina v šíření víry Kristovy velice podporovala jeho matka, sv. *Helena*. Zbožná paní tato ještě v 80. roce věku svého vydala se na pouť do Svaté Země. Tu dala kopati na hoře Kalvarii a *hledati kříž Páně*. Byl nalezen nejen sv. kříž, ale i hřeby a nápis jeho.

Sv. Helena dala také postaviti nádherné chrámy na Kalvarii, na hoře Olivetské a v Betlémě, nad místem narození Páně.

Julián Odpadlík.

1. *Poslední krutý boj* proti pohanství podstoupila církev za císaře Juliána, jenž roku 361 na trůn v říši římské nastoupil. *Julián*, synovec Kon-

stantinův, byl křesťansky sice vychován, ale sveden bezbožnými lidmi, obrátil se opět k pohanství. Odtud jeho příjmení *Odpadlík*. Týž stavěl pohanským bohům nádherné chrámy, pronásledoval kněze a umínil si, že všecky křesťany vymytí ze své říše. Než i tehdy ochránil Kristus církev. Julián zemřel v boji proti Peršanům a umíraje prý zvolal: „Zvítězil jsi galilejský!“

2. Všickni *následující císařové* byli již *křesťany*. I zmizely zbytky pohanů v říši římské velmi rychle. Pohanské zvyky se zapomínaly, lid opouštěl pohanské chrámy a na hrobech mučedníků a světců shrmažďoval se ku křesťanské bohoslužbě (mši sv.). Proto záhy nad hroby těmito vypínaly se křesťanské chrámy a kaple.

O prvních křesťanech.

1. První křesťané nazývali se mezi sebou *bratřimi* nebo *svatými*. Dělo se tak vším právem, poněvadž vskutku byli živi i jako bratři ve vespolné lásce, i jako svatí v bezúhonnosti života. Jméno *křesťané* přijali poprvé v Antiochii.

2. Již v prvních stoletích však dle podobenství Pána Ježíše o koukolu mezi pšenicí našli se v některých osadách mezi nimi i tací, kdož v jednotlivých pravdách sv. víru porušovali, t. j. bludně smýšleli nebo i učili. To byli *bludaři* buď *tájní* nebo *zřejmí* (formální).

Bludařství ve čtvrtém a pátém století.

1. Když minula pronásledování křesťanů, bylo na čase, aby i vnitřní nepokoje v církvi čili *bludy* byly odklizeny. Tehdy totiž *Arius* počal učit, že Kristus Pán není Bohem, *Nestorius*, že Kristus není člověkem a *Eutyches*, že Maria Panna není matkou Boží.

2. Někteří z těchto bludařův nabyli mnoho stoupenců, ba i přízně knížat a králů. Utvořily se *sekty*, kteréž však po delší nebo kratší době *zanikly*.

Arius býval knězem v Alexandrii. Poněvadž nechtěl odvolati bludné učení své, byl z církve vyloučen a učení jeho jakožto kacířské bylo odsouzeno r. 325 na prvním obecném sněmu v Nicei. *Nestorius* býval patriarchou cařihradským. Jeho učení bylo zavrženo na třetím obecném sněmu v Efesu r. 431. *Eutyches* býval opatem v Cařihradě. Nauka jeho byla prohlášena za blud na čtvrtém obecném sněmu v Chalcedonu r. 451.

Církevní sněmy.

1. Po příkladu sv. apoštolů shromažďovali se i *biskupové za předsednictví* nástupce sv. Petra, *římského papeže* anebo jeho vyslanců, *na církevních sněmech*, kdež bludy bývaly zatracovány a bludaři z církve vylučováni. Rozhodnutí církevních sněmů čili, jak se též říkává, všeobecných koncilů, byly a jsou neomylny, protože jsou to výroky církve, již Duch sv. před bludem chrání.

2. Z prvních dob sv. církve zvláště slavným byl *sněm nicejský* r. 325. Mezi 318 biskupy, tehdy v Nicei shromážděnými, byli přemnozí muži svatí,

kteří pro Krista krutá pronásledování snášeli a kteří při mučednictví i údů, na př. rukou, nohou, očí a p. byli pozbyli.

Obecných sněmů bylo celkem 20. Poslední se slavil v letech 1869—1870 ve Vatikáně, sídle papežově v Římě.

Otcové a učitelové církevní.

1. V dobách, kdy první bludy na učení církevní dorážely, vzbudil Bůh mnoho svatých a učených mužů, kteří slavně *řečí i písmem pravé učení obhajovali*. Muži ti slovou buď *otcové* neb *učitelové církevní*.

2. Ti otcové církevní, kteří žili v době popoštolské a byli žáky apoštolů, slují *otcové apoštolští*. Kdož z otců církevních obzvláště vynikli učeností a svatostí, slují *církevními doktory*.

3. Z učitelů církevních vyznamenali se na Východě: svatí Athanáš, Basil, Řehoř Nazianský, Cyril Alexandrijský a Jan Zlatouústý a na Západě: svatí Ambrož, Jeroným, Augustin, Lev Veliký a Řehoř Veliký.

S v. A t h a n á š zemřel roku 373. Býval biskupem alexandrijským a největším odpůrcem bludaře Aria. S v. B a s i l, zvaný Veliký, býval biskupem v Cesarei kapadocké. Zemřel r. 379. S v. Ř e h o ř N a z i a n s k ý býval patriarchou v Cařihradě a zemřel r. 390. S v a t ý J a n Z l a t o ú s t ý či Chrysostom býval taktéž patriarchou cařihradským a zemřel r. 407.

S v. A m b r o ž, biskup milánský, hájil církev proti bludům ariánským a opravil a zvelebil církevní zpěv. Zemřel r. 397. S v. J e r o n ý m, rodem Slovan z Dalmacie,

upravil Písmo sv. a zemřel r. 420. Sv. Augustin byl biskupem hipponským v Africe a zemřel r. 430. Sv. Lev Veliký byl papežem v době, kdy Hunové s Attilou vtrhli do Itálie. Zemřel r. 461. Sv. Řehoř Veliký jako papež staral se o obrácení pohanů a opravil církevní zpěv. Zemřel r. 604.

O řeholích a klášteřích.

1. Aby spíše nebeské slávy došli, opouštěli někteří křesťané, zvláště za dob pronásledování, své statky nebo hlučný život ve světě a *uchylovali se na místa opuštěná*. Při tom vzdělávali kousek půdy nebo jinou prací rukou svých se živili. Taci sluli *poustevníky*. Nejstarším z nich byl sv. Pavel v Egyptě († 342).

2. Sv. Antonín Veliký († 356) shromáždil kolem sebe více poustevníků a spojil je ve společnost, kterou sám slovem i příkladem řídil. *Pachomius* jeho žák, *sepsal* docela pro ně zvláštní pravidla či *řeholi*. Tak vznikli *řeholníci*.

3. Z počátku bydlili řeholníci v osamělých chyších. Později v jednom domě, ale ve zvláštních, od sebe oddělených světnicích či celách. To byl počátek *klášterů*. Představený jich jmenoval se *opat*, t. j. otec a představená klášterů panenských (ženských) nazývala se *ubatyší*.

4. Tento způsob nábožného života došel veliké obliby jak na Východě snahou sv. *Basilie*, tak na Západě příkladem sv. *Benedikta*.

Stěhování národů.

1. Veliké nebezpečí hrozilo církvi za stěhování národů ve století pátém a šestém. Tehdy opustili *loupeživí národové* sídla svá na východě a přitáhli do zemí křesťanských všude pálice a loupíce. Nej-
hůře počínali si *Hunové* za Attily. Nejslavnější města byla jimi zničena a veliká bída navštívila celou Evropu.

2. Když bylo nejhůře, skrotil Bůh skrze církve hordy pohanův a povolal je *do jejího lůna*.

Mohamed.

1. Sotva křesťanství bylo ve větší části Evropy zkvetlo a i do Indie, Číny, Egypta a Abyssinie (Haběše) vniklo, hrozilo mu veliké nebezpečí z Arabie. V Arabii vystoupil totiž kolem roku 610 falešný prorok jménem *Mohamed*, jehož nauka se velice rychle šířila.

2. Mohamedanismus jest souhrnem pohanství, židovství a křesťanství. Šířil se hlavně *násilím a válkou*. Mohamed znamenitými sliby budoucích radostí a odměn, zvláště těm, kteří za nauku jeho v boji by padli, nadchnul nesmírné zástupy k udatnosti neobyčejné.

Arabové dobývali země za zemí jak v Asii, tak v Africe. Zmocnili se i některých částí Evropy a zvláště skoro poloviny *Španělska*. Hlavním městem říše arabské čili maurské byla tu od r. 711 *Cordova*,

3 Panství arabskému v Evropě učinili konec po roce 800 Visigothové.

II.

Karel Veliký.

1. V nynější Francii utvořila se v osmém století velká a mocná říše, již vládl Karel, příjmením Veliký.

Panovník tento byl upřímným synem církve. Proto když roku 800 v Římě svedený lid proti papeži Lvu III. se vzbouřil, Karel jej utišil. Papež korunoval za Karla o svátcích vánočních za *císaře římského* a ustanovil jej ochráncem církve.

2. Karel jako *ochránce církve* se velmi skvěle osvědčil. Zakládal biskupství, kláštery, fary a školy všeho druhu, pečoval o zvelebení bohoslužeb a církevního zpěvu, povolával do své říše učence ze všech zemí, aby tím podnítil rozkvět věd a umění a vysílal missionáře k pohanům.

3. Aby víra Kristova mezi pohany rychleji pronikla, podnikal Karel i *válečné výpravy*, jako na př. proti sousedním Sasům. Tím ovšem porušil křesťanskou zásadu o dobrovolném přijetí sv. křtu. To jest také jedna z hlavních příčin, proč znamenitý a zbožný císař tento posud nebyl prohlášen za blahoslavence.

Opětné šíření se křesťanství.

1. Ze Říma záhy náboženství Kristovo šířilo se na sever. *Svatý Patrik* horlivě kázal víru Ježíšovu v *Irsku* tak, že před jeho smrtí r. 464 celý

ostrov byl křesťanským; sv. *Kolumbián* ve *Skotsku*; sv. *Augustin* se svými spolubratry na rozkaz papeže Řehoře Velikého v *Anglii*.

Podobně počínali si: sv. *Fridolín* mezi *Aleman*y u jezera bodamského, sv. *Severin* v *Rakou*sích, *svatí Emerán, Valentin* a *Korbián* v *Bavo*řích, sv. *Kilián* ve *Frankách* a sv. *Bonifác* v *Něm*cích, nazvaný „apoštolem Němců“ († 5. června 755). Ve *Švédsku, Dánsku* a *Norvéžsku* kázal *Krista* sv. *Ansgar* († 865).

2. *Mezi Slo*vany největších zásluh o křesťanství získali si sv. *Cyrill* a *Methoděj*, „apoštolové slovanští“.

Svatí Cyrill a Methoděj a křesťanství na Moravě.

1. *První paprsky víry Kristovy* zasvitly *Moravě* na počátku desátého století, když knížata *Mojmír* a *Rostislav* a veliká část lidu přijali sv. křest *od missionářů německých, vlašských a řeckých*. *Svatí Cyrill* a *Methoděj* křesťanství na *Moravě* již zakotvené utvrdili.

2. *Bratři Cyrill* a *Methoděj* narodili se v řeckém městě *Soluni* a byli proslavení učeností a ctnostmi. *Cyrill* stal se mnichem a hlásal od roku 848 víru *Kristovu* hlavně *Chazarům*, národu to bojovnému u *Černého moře*. *Methoděj* od roku 860 upevnil víru křesťanskou mezi *Bulhary*. Oba přišli na žádost *velkomoravského knížete Rostislava r. 863 na Moravu* a zavítali na *Velehrad*.

3. Na Moravě počali svatí bratři apoštolské dílo své s velikou horlivostí. V brzkú utvrdili ve víře nejen Moravany, ale i Slovany bydlící v *Pannonii*. Protože však služby Boží konali v jazyku slovanském, byli obžalováni od Němců u papeže, jako by učili bludům. Než papež Hadrian II. přesvědčiv se po jich příchodu do Říma o jich pravověrnosti, nazval je ozdobou církve, posvětil na biskupy a *schválil slovanskou bohoslužbu*.

4. Sv. Cyrill zemřel v Římě r. 869. Po jeho smrti byl Methoděj ustanoven arcibiskupem moravským či velehradským. Týž úřad tento zastával až do své smrti r. 885. jsa dokonalým vzorem křesťanského biskupa.

5. Po smrti Methodějově byli žáci jeho z Moravy vyhnáni a samostatné církevní zřízení tamnější bylo kol r. 908 zničeno. Moravané v ohledu církevním byli připojeni k diecési pasovské a od r. 973 k diecési pražské. V Olomouci bylo zřízeno biskupství r. 1062. Toto bylo podřízeno nejprve arcibiskupu mohučskému a od r. 1344 arcibiskupům pražským.

6. Působením sv. Cyrilla a Methoděje přijali křesťanství také *Čechové, Poláci, Rusové a jižní Slované* vůbec.

Otec svatých apoštolů slovanských Lev byl vyšším důstojníkem. Z té příčiny dal synům svým velmi pečlivé vychování. Mladší z nich Cyrill či Konstantin, nar. 827, vynikal velikou pamětí a moudrostí, takže zván byl obecně filosofem. Method sloužil ve vojště a spravoval pak část Macedonie, načež vstoupil do klá-

štera basilianského na hoře Olympu v Thesalii, kdež se stal knězem. Také Cyrill byl r. 850 na kněze posvěcen. Týž k žádosti císaře Michaela III. odebral se k Chazarům, kdež na Krimu naučil se řeči hebrejské, samaritské, ruské, arabské a chazarské a přeložil četné spisy. V Tauridě našel roku 861 ostatky sv. Klementa. Na to působil na Volze a u moře Kaspického, kdež mnoho pohanů, židů a mohamedánů pokřtil. Vrátiv se do Cařihradu, poslán byl kázat sv. evangelium do Bulharska.

Po příchodu na Moravu postavili sv. Cyril a Methoděj při apoštolských svých cestách na mnoha místech kaple sv. Klementa. Na Velehradě učili lid jazykem slovanským a užívali hlaholice. V četných krajinách zřídili kostely, školy a kláštery basilianské, křtili u studánek, jež posud zvány jsou cyrilomethodějskými, překládali se svými žáky, na př. Sávou, Gorazdem, Angelarem evangelia a epistolů z řečtiny a latiny a sepsali knihy obřadní slovanskou řečí. Method jako arcibiskup moravsko-panonský nemoha na Moravě působiti, ježto země byla jevištěm krutých válek mezi Rostislavem, Svatoplukem a Franky (868—873), počal v Panonii, t. j. v končinách Krajiny, Štýrska, Chorvátska, Slavonska a Bosny vzdělávati lid obřadem slovanským. R. 871 byl Method od německých biskupů spoután a krvavě mučen, až jej r. 874 Jan VIII. nařídil propustiti a biskupa pasovského a arcibiskupa solnohradského zbavil za trest úřadů. Ihned vrátil se na Moravu a světil pak četné kaple a chrámy v Čechách, v Lužici, Rusku i v Polsku. R. 879 byl znovu do Říma povolán, ale od Jana VIII. byla slavně poznovu liturgie slovanská potvrzena. Method umřel 6. dubna, v úterý po neděli květné, 885 na Velehradě.

Záhy oba bratři sv. Cyril i Methoděj od Čechů, Rusů, Chorvatů a Srbů byli ctěni jako apoštolové Slovanstva. Úcta obou nařizena slavnou encyklikou Lva XIII. „Grande munus“ z r. 1880 pro celou církev. Myšlenka cyrilomethodějská jest idea spojení Slovanstvo v Kristu — nábožensky.

Arcibiskupství velehradskému nebo moravskopannonskému bylo poddáno biskupství v Nitře na Slovensku zřízené r. 880.

Křesťanství v Čechách.

1. V Čechách ujímala se víra Kristova před sv. Cyrilem a Methodějem jen po různu, poněvadž ji hlásali frančtí a němečtí kněží jazykem lidu nerosozumitelným.

Roku 874 přijel český kníže *Bořivoj* na Moravu ku Svatoplukovi, který po Rostislavovi říší moravskou vládl. Tu poznal víru Kristovu a dal se pokřtiti i se svými průvodčími. S Bořivojem odešli do Čech víru Kristovu hlásat sv. Methoděj, někteří jeho žáci a kněz Kajchus. Mezi prvními, kdož v Čechách dali se pokřtiti, byla Lidmila, manželka Bořivojova.

2. Synové Bořivojovi, Spytihněv a Vratislav, kteří v Čechách po sobě vládli, hleděli *celý národ* získati *Kristu*. Největších však zásluh v tomto směru získal si syn Vratislavův a Drahomiřin, sv. *Václav*. Byl pobožný, podporoval kněze a stavěl kostely i školy. Mimo jiné založil v Praze kostel sv. Víta.

Protože Václav přál církvi a ze státnické moudrosti zavázal se Němcům k poplatku, hněvali se na něho někteří velmožové a poštváli proti němu vlastního bratra Boleslava, který Václava jdoucího na jitřní, ve Staré Boleslavi v síni chrámové dal zavraždit.

Boleslav záhy litoval svého skutku a dal mrtvolu Václavovu v chrámě svatovítském slavnostně pohřbíti.

Svatý Václav byl panovníkem velmi slavným. Proto Čechové již od nejstarších dob uctívali jej jako svého nejmocnějšího orodovníka u Boha a jako prvního patrona své vlasti.

3. Po smrti Václavově křesťanství v Čechách rychle se šířilo tak, že již roku 973 založil kníže Boleslav II., přímím Pobožný, v Praze *biskupství*. Prvním biskupem stal se Dětmar, nábožný a učený mnich saský a po něm Čech, svatý Vojtěch (od r. 982) z mocného rodu Slavníkovců. Tehdy k biskupství pražskému byla připojena i Morava.

4. Pražské biskupství bylo r. 1344, za panování „otce vlasti“, císaře Karla IV., povýšeno na *arcibiskupství*. Prvním arcibiskupem byl Arnošt z Pardubic. V té době bylo zřízeno také *biskupství litomyšlské*.

S v a t á L i d m i l a, mučednice a patronka české vlasti, byla dcerou pšovského vladyky Slavibora na nynějším Mělníku. Přijavši z rukou sv. Methoděje křest, přilnula s úctyhodnou rozšafností ku křesťanství. Po smrti obou synů, Svytihněva i Vratislava, vzala si na starost vychování vnuka sv. Václava, majíc jakožto starší kněžna vdova nárok i na správu zemskou, které se však záhy vzdala pro nevraživost své snachy Drahomíry, rozené kněžny polabských Havolanů a usadila se na vdovském hrádku Tetíně. V unáhlení, jehož později, jak se zdá, litovala, dala se Drahomíra přemluvití od hrabivých zemanů Tumana a Kovana a dala jim svolení k utracení

staříčké kněžny. I byla tato na Tetině podvečer přepadena a vlastním závojem uškrcena (15. září r. 921.) Jejími statky byli poděleni vrahové, z nichž však první pro zpupnost záhy musel hledati bezpečí za hranicemi a druhý i se svým rodem zahuben z poručení Drahomířina. Místo, v němž mučednice byla pochována, dala Drahomíra pozměniti ve svatyni, tělo její však dal asi r. 929 vděčný vnuk, Václav, slavně vyzvednouti a převézt na hrad pražský, kde v chrámě sv. jirském podnes jest uloženo.

Svatý Václav, kníže, dědic a hlavní patron české vlasti, narozen dle nejnovějšího bádání asi roku 903 jako prvorozený syn knížete Vratislava I. a Drahomíry, záhy osiřel; vychován, hlavně péčí rozšafné babičky své sv. Lidmily, vynikal na tehdejší dobu vzácným vzděláním, jsa znalý i latiny, řečtiny a spisovné slovanštiny. Ujav se asi r. 921 trůnu, hájil neohroženě celistvosti knížectví proti trhacím choutkám zemských lechů a knížat sousedních, z nichž podařilo se mu zejména zlického vévodu Radslava, jenž opíral se o pomoc příbuzného vévody bavorského, jsa i sám velmi mocný, osobní statečností přiměti k pokoji. V bojích s pyšným králem německým, Jindřichem Ptáčníkem, jehož voje zemi českou často hubily, uvolil se zase k bývalému ročnímu poplatku, dávaje přednost politice jistého sousedského míru; Jindřich seznav Václavovu rozšafnost, záhy přestal poplatku požadovati. Osobně byl světec povahy mírné, mužně zbožný a k trpícím dobrotivý, šlechetně statečný, bohatýrský typ českého národního charakteru. Zásluh o existenci národa získal si štípením západokřesťanské kultury v Čechách, od vých. Slovanstva tehdy odříznutých a Západem ohrožených. Osočen za to u bratra Boleslava, údělného knížete na St. Boleslavi, od lechů nedávno na sněmě zakřiknutých, byl při posvícenské návštěvě zcela proti právu pohostinství při chůzi na jitřní mši sv. do chrámu sv. Kosmy a Damiána v pondělí 28. září r. 929 od bratra bezbranný napaden, a když tohoto odzbrojil výtkou: „To ti Bůh odpust, bratře!“ od ostatních spiklenců dobit, drže se dveří

chrámových. Jeho věrní všude byli stíháni, pobíjeni a hnáni ze země. I matka Drahomíra hledala spásy v útěku. Lítostí a úctou k ostatkům bratrovým vynasnažil se Boleslav, jinak jeden z nejlepších panovníků českých, smýti potom vinu zločinu. Zatím byl světec všeobecně, i v církvi východní, velice ctěn a v národě povždy za dědice a věrného patrona vlasti jmín.

Svatý Vojtěch, narozený okolo roku 957, byl již od mládí určen ke stavu duchovnímu. Proto r. 972 byl poslán do proslulé školy v Magdeburce. Tu osvojil si přísné mravy, vážný názor světový a vstoupil v řady nejhorlivějších duchovních. Biskupem pražským stal se ve stáří 25 let. Poněvadž však český národ nechtěl se podrobiti přísnému směru jeho vlády, opustil r. 988 Čechy a odešel do Říma, kde vstoupil do kláštera sv. Bonifáce a Alexia. Roku 992 k přání Čechův, kteří slibili vyhověti všem jeho požadavkům, vrátil se do Prahy. Přivedl si sebou 22 benediktinů, jimž kníže Boleslav II. vystavěl klášter v Břevnově. Cechové svých slibů však nesplnili. Opustil tedy Vojtěch r. 994 Čechy znovu a r. 997 z jara odebral se kázat evangelium pohanským Prusům. Ti jej v Sambii zavraždili. Tělo svatého tohoto mučedníka kníže Boleslav od Prusů vykoupil a pohřbil ve Hnězdně.

Arnošt z Pardubic narodil se 25. března 1297 v Hostýně u Ouval blíž Prahy a vychován byl v Kladsku, kdež otec jeho byl královským purkrabím. Studoval v Broumově a v Praze. Dne 14. ledna 1343 stal se pražským biskupem a 30. dubna 1344 byl povýšen za arcibiskupa. Zemřel v Roudnici 30. června 1364 a pohřben jest v Kladsku v chrámu P. Marie. Získal si velkých zásluh o nově založenou universitu pražskou, o duchovenstvo a český národ vůbec. Byl mravů ušlechtilých, vroucím ctitelem Marie Panny a svatých českých patronů. Štědrost jeho neznala ani mezí. Život jeho byl tak sporádaný, že čítá se dle všeobecného přesvědčení mezi osoby domněle svaté.

Křesťanství na Slovensku.

1. Na Slovensku prvními missonáři byli *kněží frančtí*, vyslaní sem od arcibiskupa solnohradského. Kníže *Pribina* podporoval je velmi horlivě. Když pak po něm asi r. 861 nastoupil syn jeho *Kocel*, povstala tu *veliká slovanská říše křesťanská*, jejímiž středisky byly *Nitra* a hrad *Moosburg*,

2. *Kocel* hlavně z důvodů politických svěřil hlásání evangelia sv. *Cyrilu* a *Methoději*, kteří zavedli v celé zemi *bohoslužbu slovanskou*. Když však po smrti *Kocelově* kolem r. 873 zmocnil se Slovenska moravský *Svatopluk*, byla bohoslužba tato jak od knížete, tak zvláště od biskupa nitranského, *Němce Vichinga*, *potlačována*.

3. Konečně r. 906 dostalo se Slovensko *pod vládu Maďarův*. Tehdy země byla hrozně zpustošena a všecko *církevní zřízení zničeno*. Noví missonáři přicházeli pak na Slovensko z *Uher*.

Křesťanství v Polsku a v Rusku.

1. O uvedení *Poláků* do církve Kristovy, do byla sobě velikých zásluh *Doubravka*, manželka polského knížete *Mečislava*, rodem *Češka*. Půdu připravili jí sv. *Cyril* a *Methoděj*. První polské biskupství bylo zřízeno v *Poznani*. Později okolo r. 1000 povstalo arcibiskupství v *Hnězdně*.

V *Rusku* byl prvním křesťanským knížetem *Vladimír Veliký* (980—1015). I tu sv. *Cyril* a *Methoděj* učení Kristovu půdu připravovali. Obrácení

však celého národa stalo se až za času Vladimírova syna, *Jaroslava* (1019—1054.). První sídlo arcibiskupské bylo v *Kyjevě*.

Křesťanství u Slovanů jižních a polabských.

1. *Slované* jižní, t. j. Srbové, Chorvaté a Slovinci přijali víru křesťanskou již v *sedmém století* dílem z Řecka, dílem z Itálie a Německa. Než svatí Cyril i Methoděj a jich žáci i v krajinách těchto mnoho pracovali a četně věřících Kristu získali. Proto *někteří* ze Slovanů jižních konali služby Boží v *jazyku latinském*, a jiní v *jazyku slovan-ském*, jak toho památky trvají podnes.

2. K *polabským* Slovanům, t. j. k těm, kdož přebývali severně od Čech v krajinách polabských, jako byli Srbové, Lutici, Bodrci a j. docházeli missonáři z *Němec*. Ale práce jich nepřinášela užitku, protože Němcům šlo více o podmanění si národů slovanských nežli o jich spásu. Konečně však Slované násilí *podlehli* a s přijutím křesťanství ztratili národnost i samostatnost.

Jenom *malá část Srbů* udržela se dosud v *Sasku* a v *Lužici*. Tito ctí za svého apoštola sv. *Bennona*, biskupa míšeňského († 1106).

Rozkol.

1. Patriarchové *carhradští* pohlíželi se *závistí* k papežům římským, kteří byli již od dob apoštolských ode všech věřících a knížat světských

dle vůle Kristovy uznávání za nejvyšší viditelnou hlavu církve.

Roku 858 císař řecký Michael III. sesadil proti všemu právu nábožného patriarchu cařihradského Ignácia, ježto káral císařovy prostopášnosti a dosadil na jeho místo ctižádostivého *Focia*. Papež neuznal nového patriarchy. Focius tedy odloučil se od pravé církve. Na všeobecném sněmu cařihradském čtvrtém roku 869 došlo však ke smíru. Focius byl sesazen a Ignácius znova se ujal svého úřadu.

2. Než r. 1053. patriarcha cařihradský *Michael Cerularius* odtrhl se znovu od církve. Všecky pokusy od těch dob o sjednocení byly marny. Tak vznikl rozkol (schisma) čili církve rozkolnické, jež u víře téměř úplně souhlasí s církví katolickou a toliko v bohoslužbě a církevní kázni se od ní odchyľují.

Rozkol rozšířil se z Cařihradu hlavně do Ruska a do jižních států slovanských, kdež trvá posud. V Rusku byl nejvyšší hlavou církve cár. Proto spojení církve a státu slulo tam *césaropapismus* a církev ruská byla církví státní. Od poslední revoluce ve světové válce po zabití cara je však hlavou církve ruské sv. synod. Církvi ruské říká se též *pravoslavná* nebo *orthodoxní*, t. j. toliko pravověrná. Na jihu z rozkolu vznikly církev srbská a bulharská.

Někteří rozkolníci se s církví katolickou spojili buď r. 1274, nebo 1439. Těm se říká *Řekové sjednocení*, nebo po latinsky *Uniti*. Několik tisíc zůstává jich v Haliči a v Bukovině.

Křižácké výpravy.

1. Palestina, země, kde Pán Ježíš žil a trpěl, nacházela se od dávných dob v rukou *Turků* a křesťané, kteří tam buď zůstávali nebo putovali, zkoušeli od nich mnohé strasti a nátisky.

Francouzský poustevník *Petr Amienský*, vrátiv se z Palestiny, líčil výmluvně utrpení tamnějších křesťanů a papež Urban II. vyzval v Klermontu, městě francouzském, křesťany k tažení proti *Turkům* (1095). Mnozí z věřících připjali si proto červený kříž, nazvali se *křižáky* a táhli do Svaté země.

2. Křižáckých výprav bylo celkem *sedm* (1096—1270.) R. 1099 *dobyt* byl *Jerusalem* a prvním králem jerusalemským stal se Bohumír z Bouillonu. Svaté město zůstalo v rukou křesťanů až do roku 1187. Koncem třináctého století však (r. 1273) pro nesvornost křesťanských knížat *opanovali* Palestinu *opětně Turci*.

Turci zmocnili se Palestiny poprvé roku 1072. Před tím, od VII. století, vládli tu Arabové.

Čechové účastnili se hlavně při druhé (král Vladislav II.) a při třetí výpravě.

V době křižáckých výprav povstaly *rytířské řády* *Johanitů*, *Templářů* a *Německých rytířů*, jichž členové se zavazali mimo sliby mnišské pomáhati křesťanům v zemích pohanských.

Po odnětí Svaté země křesťanům odstěhovali se *Johanité* na ostrov Rhodus a později na Maltu. Proto se jmenovali též rytíři maltézskými. Jich velkopřevor posud sídlí ve Strakoncích.

Poměry ve středověku.

1. Křižácké výpravy staly se podnětem *nového křesťanského života* v Evropě. Víra křesťanská považovala se vším právem za nejdražší statek na světě. Ctnost všeliká, mocná láska k Bohu a bližnímu, jakož i pevná víra pronikaly veškeré poměry.

2. V té době vznikly proslavené *vysoké školy* (university) a mužové neobyčejných vědomostí a ctností jako byli sv. Anselm († 1109) a sv. Tomáš Akvinský († 1274) přednášeli na nich.

3. S úžasem patříme na *velechrámy*, jež naši zbožní předkové tehdy vystavěli a obdivujeme se sochám a malbám, jimiž domy Boží vyzdobili.

4. Jen pevná víra mohla zploditi *zakladatele řádů*, jako byli sv. Robert, sv. Bruno, sv. Bernard, sv. Dominik a sv. František z Assisi s jich kláštery a ústavy, jež tolik dobrého způsobily mezi lidstvem. Modlitba a ctnost, jež v klášteřích kvetly, naplňovaly všecky krajiny požehnáním a štěstím,

5. I v *Čechách* tehdy, zvláště za Karla IV., otce vlasti, poněvadž věřící učením církve katolické se řídili, panovaly všeobecný blahobyť, štěstí a pokoj. Svatý *Prokop*, blahoslavená *Anežka Česká* a svatý *Jan Nepomucký* dosáhli takové svatosti, že Bůh i zázraky na přimluvu jich konal.

Klásterů zvláště benediktinských, premonstrátských a cisterciáckých bylo tu hojně a ve všech pěstovaly se vědy, umění, život bohumilý a láska k bližnímu.

Sv. Bruno založil řád Kartuziánů roku 1086. Sv. Robert uvedl v život r. 1098 v lesnaté krajině zvané Cistercium řád Cisterciáků. Sv. Bernard později řád tento zdokonalil a nazval jej řádem Bernardínů v. Sv. Norbert byl v krajině Premontré původcem řádu Premonstrátů v.

V Čechách byly hlavní kláštery benediktinské v Břevnově od r. 993, v Ostrově (999), v Sázavě (1039) a v Opatovicích (1086); cisterciácké v Sedlci od r. 1143, v Plasích od r. 1146 a na Moravě na Velehradě asi od r. 1200; premonstrátské na Strahově (1138) a v Želivě (1148). Hlavní panenské kláštery byly: benediktinek od r. 973 u sv. Jiří na hradě pražském a premonstrátek od r. 1197 v Chotěšově.

Svatý Dominik založil roku 1216 řád kazatelský či Dominikánů v a sv. František Serafinský řád Františkánů. Dominikáni měli v Praze klášter na Starém Městě od r. 1226 a Františkáni u sv. Jakuba od r. 1232.

Svatý František z Assisi, zvaný též Serafinský, byl jedním z největších reformátorů křesťanského věku (éry) jak v ohledu mravním, tak společenském. Narodil se r. 1182 jako syn zámožného kupce v italském městě Assisi, slul původně Jan. Pro znalost frančtiny přezděno mu však Francesco (František, t. j. tolik, co Francouzek). Proživil veselé mládí při kupectví, vzdal se ve 22 letech veškerého majetku, jež měl po otci zdědit a počal žít jako žebrák na poustevně k největší mrzutosti rodičů, kteří se za to hanbili; tu začal šířit též své nové názory o nutnosti pohrdnouti bohatstvím. Přes veškeru přísnost, která mu zazlívána, získal záhy tisíce přívrženců, ač jim nepovoloval kromě žebráckého oděvu žádného majetku.

Pro svou družinu, zorganizovanou v řád, dosáhl roku 1223 potvrzení papežského a brzy vznikly tři řády františkánské: mužský, ženský, zvaný též po spoluzakladateli řádem Klárisek a tak zv. III. řád či Terciářů, t. j. laiků, žijících skromně ve svých domácích poměrech. Potvrzení svých řádů světec oslavil o vánocích zřízením

prvních jesliček v osamělém chlévě v lese, čímž dal tomuto obyčeji původ. Povahy byl velmi něžné a citlivé a veliký milovník přírody; byl divotvůrce. Při rozjímání o utrpení Páně obdržel vtisknutí ran Kristových na vlastním těle. Byl prvním italským básníkem; jeho „hymnus o slunci“ a j. jsou první výtvořky italského písemnictví. Zesnul dojemnou smrtí již roku 1226. Jeho řád rozdělil se později na přísnější Františkány a mírnější Minority.

S v a t ý P r o k o p, český patron, narodil se v Chotouni u Českého Brodu koncem desátého století. Školního vzdělání se mu dostalo na Vyšehradě, kde tehdy kvetlo slavné učení slovanské. Byl knězem a kanovníkem. Ale chtěje následovati evangelických rad Pána Ježíše, odřekl se všeho, dal se od mnicha benediktinského vyučiti životu řeholnímu a odešel k řece Sázavě. Tu usadil se v jeskyni a zbudoval si kapli ke cti Panny Marie. Po více letech přišel k němu na honě kníže Oldřich, s jehož podporou založil Prokop klášter pro několik poustevníků, kteří by lidem chudým sloužili. Když klášter záhy byl rozšířen, stal se Prokop jeho opatem. Zemřel v březnu r. 1053 a pochován byl ve svém klášteře. Tělo jeho však r. 1588 přeneseno bylo do Prahy. Sv. Prokop vynikal zbožností a již za živa konal divy a zázraky. Za svatého byl prohlášen 4. července 1204 od papeže Innocence III.

B l a h o s l a v e n á A n e ž k a P ř e m y s l o v n a, narozená roku 1205 nejspíše v Praze, byla jako dcera Přemysla Otakara I. a Konstancie Uherské, vychována ve slezském klášteře Třebnici. Ucházeli se o její ruku Jindřich III., anglický král a císař Bedřich II., ona však oblibila si život řeholní a založila v Praze na Františku klášter Klářísek, kde zůstala „starší sestrou“, odmítuvši titul abatyše. R. 1234 zřídila též špitál pro chudé s rytířským řádem Křižovníků při Karlově mostě. Mívala na bratra Václava I. ve správě zemské blahodárný vliv; podobně i na synovce Přemysla Otakara II., jehož pádu na Moravském poli jako stařenka 73letá ještě se dožila.

Zakusivši i béd braniborských a nouze v samém klášteře, jenž chudinu živíval, zesnula 2. března 1282. Klášter její byl r. 1420 od husitů rozbořen. I hrob světice byl zničen a nenalezen ani po obnovení kláštera, jenž opět byl zrušen r. 1782 a dnes proměněn jest v dílny. Zvláštní Jednota pracuje o obnově památných těch staveb. Kronikář Papoušek, probošt litoměřický, předpověděl roku 1455, že v Čechách nevzejde pokoj a požehnání, pokud prý tělo blahosl. Anežky se nenalezne.

Svatý Jan Nepomucký, mučedník a přední patron Čech, narodil se asi v polovici XIV. století v Nepomuku u Zelené Hory. Po vysvěcení na kněžství byl oltářníkem u sv. Víta v Praze. Pak zastával různé církevní úřady, studoval v Padově a r. 1389 stal se generálním vikářem arcibiskupa pražského Jana z Jenšteina a zároveň kanovníkem vyšehradským. Když r. 1393 král Václav IV. rozlítl se na arcibiskupa, že tento stíhal klatbou jeho úředníky, kteří arcibiskupovi schválně velice škodili a že potvrdil nového opata kláštera kladrubského, došlo v Praze k velikým násilnostem od krále. Týž dal některé z předních rádců arcibiskupových mučiti a sám katovi při tom pomáhal. Na Jana z Nepomuku měl zvláště namířeno, poněvadž tento požíval u královny Žofie, jejímž zpovědníkem a almužníkem od delší doby byl, veliké důvěry a poněvadž nechtěl vyzraditi královninu zpověď, o niž Václav žádal. Mučení Janovo bylo tedy velmi kruté. Alespoň světec utrpěl pálením boků tolik, že déle by byl při životě nezůstal. Proto, jakož i z důvodu, aby nebylo nikoho, kdož by proti králi svědčiti mohl, dal Václav Jana Nepomuckého dne 20. března 1393 shoditi s pražského mostu do Vltavy. Tělo Janovo bylo pochováno u sv. Víta. Za svatého byl sv. Jan prohlášen 19. března 1729. Na jeho hrobě stalo se více zázraků. Dne 15. dubna 1719 byl za příčinou svatořečení otvírán jeho hrob u přítomnosti vyšetřující komise. V zemi asi dva lokte zhloubi bylo uhozeno na zbytky rakve a kostru velmi zachovalou, od pohřbu nepohnutou, v jejíž lebce byl shledán neporušený jazyk.

Středověká kacířstva.

1. Blahobyt a stěsí, jež ve středověku jak mezi lidem, tak kněžstvem panovaly, staly se u některých příčinou pýchy a života necírkevního. *Pýcha zplodila kacířstva* a život necírkevní zhoubu mravův.

2. Ze středověkých kacířů pamětihodní jsou: *Albigenští* ve Francii, *Valdští* v severní Itálii, *Viklefité* v Anglii a *Husité* v Čechách. Ježto přívrženci nových nauk dopouštěli se bezpráví a násilí, povstávaly z toho dlouhé a zhoubné *války*.

Slovo *kacíř* jest původu řeckého a značí tolik co čistý čili svatý, protože ti, kdož katolickým učením pohrdali, sebe čistými a svatými nazývali.

Albigenští byli tak nazváni dle města Albi v jižní Francii. Byli mocí státní i církevní potlačeni. Ale i potom někteří, ač tajně, jich nauku vyznávali. Z té příčiny Řehoř X. založil inkvisici čili ústav, který by pátral po ukrytých kacířích. Ve Španělsku byla z moci královské založená r. 1492 zvláštní inkvisice, tak zvaná španělská.

Valdští sluli od r. 1170 přívrženci Petra Valda, bohatého kupce Lyonského. Protože chudě byli živi, sluli také „Chudými Lyonskými“. V Čechách objevili se poprvé r. 1315 a brzy získali tu, zvláště na jihu, více přívrženců.

Viklefité jmenovali se stoupenci Jana Viklefa, profesora na universitě v Oxfordu. Bludy jich (45 článků) byly zavrženy na sněmu Kostnickém.

Husité.

1. Zásady anglického kacíře Jana Viklefa zamíloval si v Čechách profesor vysokých škol praž-

ských mistr *Jan Hus*, narozený asi r. 1369 v Husinci v jižních Čechách. Husův přítel totiž, Jeronym Pražský, tehdy při návratu svém z vysokého učení z Anglie přinesl s sebou *spisy Viklefovy*. Hus v nich *velmi rád čítával*. Tím stalo se, že za nedlouho počal docela učení Viklefovo, ač většina mistrů na universitě pražské je odsoudila jako blud, *obhajovati*. Činil tak jednak při přednáškách na universitě a jednak na kazatelně v kapli betlémské. Arcibiskup pražský Zbyněk Zajíc z Hazenburka dal proto spáliti knihy Viklefovy a *zakázal bludy tohoto kacíře šířiti. Hus neuposlechl*. Arcibiskup tedy obžaloval jej v Římě a *zbavil úřadu kazatelského*. Ale Hus ze vzdoru kázal dále.

2. V té době (r. 1412) přišli do Čech vyslanci papežovi hlásati odpustky. Hus nespravedlivě rozhněván na arcibiskupa a papeže *mluvil a psal proti nauce církevní o odpustcích velmi ostře*. Proto Apoštolská Stolica vyloučila jej a jeho stoupence z církve a vyhlásila nad Prahou církevní trest, zvaný *interdikt*. Král Václav nakázal Husovi, aby z Prahy odešel. Hus tedy opustil Prahu. Kázal však venkovskému lidu a tak dále blud svůj šířil.

3. Počátkem listopadu roku 1414 započal *sněm kostnický*, svolaný k nápravě církevní kázně. Na sněm tento jednak z vůle krále Václava a bratra jeho Zikmunda, krále římského a uherského, a jednak dobrovolně odebral se též Hus, aby tam se ospravedlnil ze svého učení.

Byl však v Kostnici po více slyšeníh soukromých i veřejných prohlášen za kacíře a protože *své bludy odvolati nechtěl, vydán moci světské* k potrestání. Ta dle tehdejšího platného zákona o kacířích dala jej dne 6. července r. 1415 upáliti na hranici.

4. Jakmile zpráva o smrti Husově pronikla do Prahy, udály se tu krvavé srážky mezi katolíky a stoupenci Husovými či Husity. Srážky tyto byly počátkem krutých a zhoubných *válek* (1419—1434.), v nichž naše vlast byla hrozně vojsky husitskými zpuštěna a téměř na pokraj zániku přivedena.

5. Husité žádali, aby katolická církev povolila jim *čtyři články (artikule) pražské* čili kompaktáta. Tato týkala se 1. přijímání pod obojí způsobou, 2. svobodného hlásání slova Božího, 3. smrtelných hříchů a 4. světského panování duchovních.

Jeronym Pražský, soudruh a společník Husův v obhajování jeho bludův, byl upálen v Kostnici dne 30. května 1416.

Kališníci a Čeští bratři.

1. Po dlouhém vyjednávání mezi Stolicí Apoštolskou, českým králem Zikmundem, jenž po Václavovi vládl, a hlavními vůdci Husitů stalo se pro Čechy *urovnání* Husova bludařství na církevním sněmu v *Basileji* (r. 1431—1438). Čechům tehdy bylo dovoleno, že mohou přijímati nejsvětější Svátost oltářní pod obojí způsobou a že se smí slovo Boží hlásati sice svobodně, ale toliko od kazatelů.

k tomu zřízených. Než jenom mírnější z Husitů smířili se tím s církví. Ostatní vedli boj nejen proti katolíkům, ale i proti mírnějším Husitům dále.

Mírnější Husité sluli *Kališníci* čili Utrakvisté a patřili k nim hlavně Pražané a vyšší šlechta. Zuřivější Husité nazývali se *Tábory* dle hory Tábora v jižních Čechách, kdež si založili ohražený tábor vojenský či pevnost.

Konec bojům mezi katolíky a Kališníky z jedné a mezi Tábory z druhé strany nastal po *porážce Táborův u Lipan r. 1434*.

2. Z ostatků Táborův utvořili se po bitvě lipanské *Čeští a Moravští bratři*, kteří později přešli buď k luteránství, nebo k vyznání reformovanému.

Z českých bratří či Jednoty bratrské bývají nejvíce oslavováni Petr Chelčický a Jan Amos Komenský. Mnozí však z českých a moravských bratří, zejména v době sedmnáctého století, *byli podrobeni všem chybám a nedostatkům své doby*.

Mezi stoupence Husovi, mimo *Tábority* a *Pražany*, čili *Podobojí* nebo též *Utrakvisty* a *Kališníky*, náleželi ještě *Sírotci*, *Orebité* a ze všech nejhorší *Adamité*. *Sírotky* byli nazýváni stoupenci Jana Žižky po jeho smrti u Přibyslavi dne 11. října 1424. *Orebity* sluli Husité kol hory Orebu u Třebechovic a *Adamity* byli nazváni výstřední Husité v Přiběnicích na Tábořsku, kteří byli velice volných zásad mravních.

Hlavním a vlastním *původcem Českých bratří* byl *Petr Chelčický*, pochazející z Chelčic u Vodňan. Narodil se asi r. 1390 a zemřel r. 1460. Sídlem Jednoty bratrské byl nejprve Kunwald u Žamberka. Odtud rozšířila se pak tato po Čechách, hlavně na Lito-myšlsku a Mladoboleslavsku, po Moravě, Slezsku a Polsku.

Posledním představeným čili starším Jednoty bratrské byl Jan Amos Komenský, jenž zemřel r. 1670 v Amsterdamu. Biskupem nebyl, poněvadž Jednota řádně svěcených kněží a biskupů vůbec neměla.

III.

Martin Luther.

1. Roku 1516 vypsál papež Lev X. plnomocné odpustky pro celou církev a k získání jich, mimo hodné přijetí sv. svátostí, jakožto dobrý skutek určil dobrovolnou almužnu pro budování chrámu sv. Petra v Římě. *Odpustky* tyto byly na několika místech v Němcích proti vůli a bez vědomí sv. Otce poněkud nedůstojně hlásány. Mnozí nad tím se horšili.

Tehdy žil ve Vitemberce augustiánský mnich Dr. Martin Luther. *Luther horlil* jak na kazatelně, tak ve spisech nejen proti zneužívání odpustků, ale *proti odpustkům vůbec*. Papež tedy proti němu zakročil a nakázal, by Luther kacířství svá odvolal. Luther nejen že tak neučinil, ale ještě papežský list či bullu před velkým shromážděním lidu spálil. Tím zřekl se veřejně katol. církve.

2. Sotva Luther kacířem se stal, počal ihned katol. nauku opravovati či *reformovati*. Odstranil mši sv., sv. zpověď, modlitby za mrtvé, prohlásil dobré skutky za zbytečné, ze svátostí podržel pouze křest a večeři Páně, dovolil mnichům a jeptiškám sňatek manželský a knížatům dal právo ku při-

svojení si jmění kostelů a klášterů. Posléze oženil se sám s bývalou jeptiškou.

3. Mnozí nespokojení mniši, četná lakotná knížata a novot žádostivý lid přijali učení Luthe-rovo, tak zvané čisté evangelium, velice ochotně a dále je šířili s mnohým úsilím. Tak stalo se, že *celé země odpadly* od církve katol. a přijaly luthe-ranismus či protestanství.

V Ně m e c k u přijala luteránství mnohá knížata a říšská města a přinutila násilím své podané, aby opustili církev katolickou. Tím stalo se, že v říši této téměř tři čtvrtiny obyvatelstva od katol. církve odpadly.

Taktéž násilně byl zaveden protestantismus v D á n - s k u, Š v é d s k u a N o r v é ž s k u, kde katolíci téměř naprosto vymizeli. Do U h e r a S e d m i h r a d s k a přišla první zvěst o lutheránství od jinochů, kteří na vysokých školách německých studovali.

I v z e m í c h r a k o u s k ý c h a v P o l s k u nabylo „čisté evangelium“ více přívrženců.

M a r t i n L u t h e r narodil se r. 1483 v Eislebenu a zemřel 18. února 1546 nejspíše samovraždou. Přívrženci jeho učení nazývají se l u t h e r a n é nebo také e v a n - g e l í c i v y z n á n í l u t h e r s k é h o č i a u g s b u r s k é h o. Slovou evangelíci, protože říkají, že mají víru svou z čistého evangelia, t. j. Písma sv., a že učí čistému evangeliu. Jmenují se evangelíci vyznání augsburského, protože r. 1530 v Augsburku předložili císaři své učení ku schválení. Říká se jim též p r o t e s t a n t i, protože na sněmu ve Špýrech r. 1529 protestovali čili se ohradili proti rozhodnutí, aby katolické náboženství v zemích knížat katolických bylo hájeno a v zemích knížat lutheránských alespoň trpěno.

V n o v ě j š í d o b ě však slovem protestanté vyrozu mívají se nejen stoupenci Lutherovi, ale i Cvingliovi a Kalvínovi, ba i Anglikáni.

Náboženské spory v Čechách.

1. Nástupci krále českého Zikmunda, Albrecht Rakouský a později Jiří Poděbradský, nejprve jako správce zemský a od r. 1458 jako zvolený český král, pilně vyhledávali schválení kompaktát u papežské Stolicе. Pokusy tyto však se nezdařily. *Kompaktáta* konečně od papeže Pia II. dne 31. března 1462 byla *prohlášena za neplatná*.

2. Proto r. 1485 za krále Vladislava II. Jagajlovce na sněmu v *Kutné Hoře* byla učiněna mezi katolíky a utrakvisty smlouva, aby strana strany neutiskovala a každá, aby podržela chrámy, jež jí r. 1471 náležely.

Za to proti Jednotě bratrské, která zatím ve dvě strany se rozpadla (v Pikarty a Amosence), vydány byly tuhé tresty zvláště r. 1508.

3. Po roce 1518 počali někteří z českých utrakvistů stýkati se s Lutherem. Styk tento a lakotnost mnohých šlechticů a lidí po zboží církevním způsobily, že *utrakvisté vesměs stali se lutherány*.

Náboženský zmatek v Čechách byl ještě více rozmnožen, když zakořenili se tu noví sektáři, vyšli z Němec, jako byli Novokřtěnci, Cvingliáni a Švenkfeldiáni a pak čeští blouznivci jako Mikulášenci, Habrovanští a jiní.

Švenkfeldiáni sluli přívrženci Kašpara Švenkfelda, jenž velikou váhu kladl na čistotu života a učením svým odporoval jak katolíkům, tak lutheránům. Mikulášenci byli stoupenci sedláka Mikuláše z Vlášenic

v Pelhřimovsku. Říkalo se jim též Vlášeničtí nebo Pecinovští a Plačtí bratři. Habrovanskí nazývali se tak dle svého zakladatele, moravského vladyky, Jana Dubčanského na Habrovanech. Také byli nazýváni lileckými nebo luleckými dle své osady Lilče.

Kacířstva ve století šestnáctém.

1. Ve Švýcarsku počal církev reformovati *Cvingli*, který popíral přítomnost Ježíše Krista ve Velebné Svátosti. V Ženěvě zase reformoval *Kalvín*, dle něhož určil Bůh jednu část lidí ku věčné spáse a druhou ku věčnému zatracení. Kdo tedy určen jest Bohem ku věčné zátratě, ať koná cokoliv dobrého, nic mu to neprospívá a kdo určen jest pro věčnou slávu, ať hřeší jakkoliv, nic mu to neškodí. Učení toto sluje Kalvinismus. Jiní kacíři, tak zvaní *Novokřtělci*, učili, že křest malých dítek není platným a proto velké lidi po druhé křtili.

2. Cvingliáné, Kalvínci a Novokřtělci rozbíjeli oltáře, sochy, varhany, obrazy, ba zneuctivali i hroby zemřelých.

3. Kacířstva ve století šestnáctém šířila se velice rychle, ježto přívrženci jich *užívali* ve svůj prospěch všech, i *nedovolených prostředků*, jako bojů, lži, podskoku, násilí atd.

Oldřich Cvingli narodil se r. 1483 ve Vildhausích ve Švýcarsku. Před svým odpadem byl katol. farářem v Curychu a zemřel 1531.

Jan Kalvín narodil se r. 1509 v Noyně ve Francii. Knězem nebyl; měl jen nižší svěcení. Zemřel 1564.

Cvingli a Kalvín tvrdili, že učení církevní reformují (opravují). Proto nauka jejich sluje učením reformovaným

a stoupenci jich jsou evangelíci reformovaní. Poněvadž pak oba učení své hlásali ve Švýcarsku, jež po latinsky sluje Helvetia, říká se jich stoupencům také evangelíci vyznání helvetského.

O kacířství anglikánském.

1. Když Luther v Německu počal své učení šířiti, panoval v Anglii *Jindřich VIII.* Tento na počátku své vlády církev katol. horlivě hájil. Brzy však stal se jejím nepřítelem a od ní se odtrhl. Chtěl totiž dáti se rozvésti se svou zákonitou manželkou, jež se mu znelíbila a vzíti si její dvorní dámu. Žádal tedy, aby papež platný jeho sňatek rozvázal a nový schválil. Papež k tomu ovšem ne-
svolil.

2. Jindřich z hněvu a pomsty prohlásil se za hlavu církve, zuřil proti všem, kdož se tomu vzpírali a dával je usmrcovati nebo vsazovati do žalářů. Kdo nějaký veřejný úřad zastával, musil skládati přísahu, že král jest jedinou hlavou církve. To byl počátek církve anglikánské.

3. Dcera Jindřicha VIII., královna *Alžběta*, pokračovala ještě dále. Zapověděla katolickou bohoslužbu vůbec a mši sv. zvláště, katolíky ukrutně pronásledovala a katolické kněze, jakmile byli dopadení, dávala za nejkrutějších muk usmrcovati. Ale i tenkrát Bůh církve své neopustil. *Katolická víra v Anglii zničena nebyla.*

Z ostatních protestanských sekt jsou nejhlavnější: *Sociniáni*, nazváni tak dle svých zakladatelů Fausta a Laelia Socina. *Ochranovští* či Herrnhuti, pojmeno-

vání tak dle svého střediska Ochranova a Mormoni, jichž původcem v Americe byl Josef Smith, jenž tvrdil, že našel nové zjevení Boží, pocházející od proroka Mormona.

Náboženské boje.

1. Smutné následky „reformace“ brzy se dostavily. Luther posmíval se papeži, biskupům, kněžím a hlásal všeobecnou svobodu. Toho chopili se *sedláci*, kteří od svých pánů byli utiskováni, a počali *bojovati* nejen za *náboženskou*, ale i *občanskou svobodu*. Nechtěli konati robot a odváděti daně a různé dávky, jako byly desátky a jiné. Vzbouřenci všude pálili a loupili, pustošili zámky, kostely a kláštery. Posléze byli od šlechty poraženi a porobeni více, nežli před tím. V bojích těchto padlo přes 100.000 lidí.

2. Po této „selské válce“ následovaly *nové boje*, až posléze třicetiletá vojna (1618—1648.) proměnila dříve kvetoucí a vynikající země v ohromnou poušť. Tak stalo se v Němcích, Čechách, ve Francii a Švýcařích, v Anglii, Švédsku, Dánsku a jinde. Přemnozí *katolíci* tehdy svou věrnost k víře otců zaplatili životem anebo vyhnanstvím.

Všeobecný koncil v Tridentě.

1. Katolíci učinili několik pokusů, by jinověrci navrátili se do lůna staré církve. Vše bylo marno. Posléze vypsál r. 1545 papež Pavel III. všeobecný církevní směr do Tridentu v Tyrolích.

Na koncilu tomto byla *nauka „Novotářů“*, jak tehdejší odpůrcům církve se říkalo, zkoušena a za *kacířství prohlášena*. Zároveň byly tu vydány případné předpisy o církevních zřízeních a o odstranění různých zlořádů. Tím katolická církev znovu zastkvěla se ve slávě a novém lesku.

2. *Protestanté*, ač byli pozváni, do Tridentu se *nedostavili*. *Roztržení* tedy *církve* v křesťanstvo katolické a protestantské *trvalo* dále k veliké škodě duševní i hmotné všech evropských národů.

Koncil tridentský trval celkem od r. 1545 do 1563, ač mezi tím několikráte z mnohých důležitých příčin byl přerušen. Konal 25 veřejných sezení. Papež Pius IV. stvrdil jeho snesení a dal sestaviti „Tridentské vyznání víry“, v němž víra katolická v krátkosti jest obsažena.

Duchovní řády.

1. Ve smutných dobách náboženských bojů vzniklo *několik duchovních řádů*, kteří stali se pravou ozdobou katol. církve. Tak založen byl r. 1526 řád *Kapucínů*, jenž zvláště chudobou, pokorou a čistotou se vyznamenal a mnoho dobrého kázáním a poučováním lidu přivodil. Podobně bylo tomu u *Tovaryšstva Ježíšova* či Jesuitův, kteří s neobyčejnou rychlostí se rozšířili a vynikali jak svou učeností a vyučováním mládeže, tak horlivostí a životem apoštolským. Jich zakladatelem byl sv. Ignác z Loyoly.

2. V té době vznikly i ženské řády a to řád *Uršulinek*, vyučující ženskou mládež a řád *Milo-*

srdných sester, vyznamenávající se zvláště křesťanskou láskou k bližnímu. Původcem Milosrdných sester byl roku 1634 sv. Vincenc z Pauly.

Činnost **T o v a r y š s t v a J e ž í š o v a** byla úžasná. Jeho členové působili mezi protestanty a pohany, byli učители na všech školách, zvláště universitách, byli kazatelé, zpovědníky a rádci jak císařů, tak papežů. Tím získali si mnoho vlivu, jmění, ale také nepřátel. V mnohých zemích byli pronásledováni a vyháněni, jako na př. v Portugalsku, Španělsku a jinde. Konečně, přinucen běhy politickými, ač nerad, zrušil je papež Klement XIV. r. 1773 po celé církvi až na Prusko a Rusko. Řád byl zase obnoven r. 1814.

Řád **P i a r i s t ů** („Otců pobožných škol“) založil r. 1607 sv. Josef Kalasanský.

Řád **M i l o s r d n ý c h b r a t ř í**, založený od sv. Jana z Boha, byl potvrzen roku 1572. **R e d e m p t o r i s t é**, vzali počátek r. 1732 od sv. Alfonse z Liguori. Řád **T r a p i s t ů** vznikl roku 1636.

Poměr českých katolíků k protestantům.

1. Po smrti Ludvíkově zvolili si Čechové r. 1526 za krále Ferdinandu I. z rodu Habsburského. Bratr Ferdinandův, císař německý Karel V, vedl tehdy s knížaty protestantskými mnohé války. Ferdinand bez povolení českého sněmu přispěl mu v boji tomto ku pomoci.

Protestantští stavové čeští však s tím nesouhlasili. Uzavřeli tedy mezi sebou *spolek proti králi* a pomáhali německým protestantům. Došlo r. 1547 k bitvě u Mühlberka, kde Ferdinand zvítězil a ztre-

stal v Čechách jak pány, tak města. Čeští bratři byli vypovězeni ze země.

2. Ferdinand, aby posílil české katolíky, povolal r. 1556 do Prahy *Jesuity*, odevzdal jim novou universitu u sv. Klimenta, obnovil pražské *arcibiskupství* a domáhal se u papeže povolení kompaktát.

3. Syn Ferdinandův *Maximilian II.* klonil se za válek tureckých až příliš k protestantům tak, že tito požívali nejen úplné náboženské svobody, ale i osmělovali se katolíky utiskovati. Ještě dále pokročil jeho nástupce *Rudolf II.* Za tohoto císaře vynutili si čeští protestanté dne 9. července 1609 *majestát*, dle něhož katolíci v Čechách měli býti docela v područí protestantův.

Majestátem byly dány vyznavačům protestantské konfesse české úplná svoboda náboženská, svoboda ku stavení škol a kostelů, konsistoř a universita v Praze. Tím katolictví v dohledné době mělo býti zničeno.

Třicetiletá válka.

1. Za nástupce Rudolfova, císaře Ferdinanda II., jenž po Matyášovi vládl, čeští protestanté vedeni hrabětem Thurnem na hradě pražském svrhli s oken královské místodržící Martinice, Slavatu a jich sekretáře Fabricia. To byl počálek třicetileté vojny (1618 až 1648.) Protestanté totiž po skutku svém ihned si zvolili 30 direktorů, kteří by zemi spravovali a Ferdinanda II. prohlásili za zbaveného trůnu. Potom v krátkém čase zvolili si za krále kalvínce *Bedřicha Falckého*.

2. Mezi Ferdinandem II. a Bedřichem došlo *k válce*. Na straně Bedřichově byla všechna knížata německá, spojená v „Evangelickou unii“, pak protestantští Čechové, Moravané, Slezané, Uhři a obyvatelé Sedmihrad. Při císaři byl spolek katolických knížat, sloučených ve „Svatou ligu“, a dále Poláci, Španělé, Italové a papežská Stolica. Náčelníkem svaté ligy byl Maximilian, vévoda bavorský.

Vojsko císařovo vtrhlo do Čech a *na Bílé hoře* u Prahy dne 8. listopadu r. 1620 utkalo se s voji protestantskými. Císařští zvítězili.

Ferdinand po vítězství bělohorském ztrestal české protestanty, zrušil Rudolfův majestát a poněvadž protestanté stále proti němu a jeho rodu se bouřili, *nařídil r. 1627, aby buď se stali katolíky, nebo ze země se vystěhovali*. Většina jich opustila tedy Čechy.

3. Aby tito *čeští exulanti* mohli se Ferdinandovi pomstít, povolali proti Ferdinandovi dánského krále Kristiána, a po jeho porážce, švédského krále Gustava Adolfa. Když však i tento po mnohých bojích dne 6. září 1634 u Nördlingen byl přemožen, spojili se s dávnými nepřáteli Habsburkův s Francouzi. Vyjednávali též o pomoc s Turky.

4. Za Ferdinanda III. války náboženské se rozpoutaly znova. Do Čech vtrhli *Švédové*, vedeni hlavně Bannerem, Torstensonem a Wranglem. Všude plenili, pálili, loupili a lid sužovali. Švédský generál Königsmark zmocnil se Malé strany pražské a usiloval o dobytí Prahy, ale studenti a

měšťané s jesuitou P. Jiřím Plachým statečně odráželi jeho útoky. V tom uzavřen byl *mír ve Vestfálsku* r. 1648.

5. Mírem tímto bylo protestantům mnoho statků církevních odstoupeno a *panovníkům udělena moc*, aby *libovolně* mohli *předpisovati poddaným*, jaké *náboženství* tito vyznávají mají, zcela dle protestantské zásady: „Čí země, toho i víra“.

Vrůst církve.

1. Co církev odpadem protestantův ztratila v Evropě, mělo jí býti nahrazeno v jiných dílech světa. Katoličtí *missionáři* ze všech řádů odebrali se totiž mezi pohany a šířili tu nauku Kristovu s výsledkem téměř zázračným. Tak jesuita, *svatý František Xaverský*, v deseti letech obrátil v *Indii* ke Kristu celé národy i říše. Po smrti jeho rozšířilo se pak křesťanství i do *Číny a Ameriky*.

Přímo obrovské obtíže a nadlidská utrpení čekaly v pohanských krajinách missionáře, ale láska ke Kristu přemohla všecko. Dílo se dařilo. Z divochů, kteří v lesích s dravou zvěří žili a jen lupem a vraždou se živili, stali se zbožní a hodní katolíci, plní křesťanské lásky.

2. Století šestnácté a sedmnácté byla obzvláště pro práce missionářské velepožehnána. *Církev* tehdy stále mohutněla a *rostla*.

Obnova katolické víry v české vlasti.

1. Bělohorského vítězství nad stavy protestantskými užil Ferdinand II. k *rekatolisaci* či k obnovení

víry katolické v Čechách. V díle tomto pak pokračovali jeho nástupci až po císaře Josefa II.

Byly zakládány fary a školy, mýtěny bludy tajných sektářů, kteří přes veškeré úsilí vlády i církve v zemi stále trvali, vyhledávány nekato-lické knihy a nahražovány katolickými, konány mis- sie ve všech téměř místech a založená biskupství a to v Litoměřicích r. 1656 a v Hradci Králové r. 1664.

2. V době rekatolisace *lid se nábožensky uvě- domil* a katolictví si zamiloval. Navštěvoval hojně posvátná poutní místa a přijímal svaté svátosti. Velikých zásluh o stav tento získalo si Tovaryšstvo Ježíšovo.

3. *Tajní nekatolíci* stále doufali, že navrátí se doba jich nadvlády. Nejvíce pomoci očekávali od protestanského Pruska.

Církev v době císaře Josefa II.

1. Nastoupením císaře Josefa II. v zemích ra- kouských nastal ve všech směrech vlády a zvláště ve věcech náboženských *obrat*. R. 1781 (13. října) byl vydán *toleranční patent*, kterým bylo dovoleno protestantům veřejně vykonávat své náboženství buď dle konfesse augspurské, nebo helvetské pod správou dvou superintendentův všude tam, kde při- hlásí se 100 rodin nebo 500 duší. Tehdy mimo protestanty hlásili se o svobodu vyznání i různí sektáři, jako Adamité, Deisté, Marokáni a j., ale byli odmítnuti.

2. Katolickým biskupům byl dán zákaz obcovati s hlavou církve a řehole nesměly se stýkati se svými představenými mimo zemi. Bully papežské směly se uveřejňovati toliko se svolením vlády. Tomu říkalo se *placetum regium*, t. j. vládní svolení.

Po r. 1782 bylo zrušeno 71 katolických klášterů a ze jmění jich byla utvořena Náboženská matice. Při zrušení tomto přišlo na zmar mnoho cenných českých památek, jež židé lacino z klášterního bohatství skoupili a do ciziny za drahý peníz prodali.

3. Chvály však * zasluhuje po roce 1782 zakládání nových far, r. 1784 zřízení biskupství v Českých Budějovicích a již před tím r. 1777 povýšení biskupství olomouckého na arcibiskupství a zřízení biskupství brněnského.

A d a m i t é, D e i s t é a M a r o k á n i byli vesměs náboženští blouznivci (snílci), jichž názory náboženské odporovaly nejen učení katolickému, ale i zásadám zdravého rozumu. Byli státu velmi nebezpeční. Nechtěli platiti daně, posílali dítky do školy, do kostela atd. Zdržovali se hlavně ve východních Čechách v kraji chrudimském, čáslavském a bydžovském. Na Chrudimsku, ve Stradouni byl „patriarchou“ Vojtěch Valenta.

Nevěra.

1. Nauka Lutherova, jakožto dílo člověka, stála se měnila a tím sekty se množily. Každá z nich odvolávala se na „svobodné bádání v bibli“ a víru znovu reformovala. Posléze ve století osmnáctém vystoupili nejprve v Anglii, pak ve Francii a jinde

pyšní nevěrci, kteří sami sebe nazývali „svobodomyslnými“. Tito svobodomyslní, t. j. rozumáři či racionalisté zamítli bibli a usilovali o to, aby každý dle svého rozumu sám náboženství si tvořil.

2. Nevěra tím vzrostla ještě více. Netrvalo dlouho a mnozí chtěli víru v Ježíše zničit nadobro. Vydávali hanebné a posměšné spisy o papeži, biskupech a kněžích, tupili zřízení církevní, zapovídali světiti svátky a sloužiti mši sv., až posléze popírali i Boha a nesmrtelnost duše lidské. Tyto názory ujímaly se hlavně *ve vyšší společnosti*. Tu také brzy k nevěře připojila se i *nemravnost*.

Dne 7. listopadu 1793 bylo ve *Francii* v době revoluce náboženství křesťanské prohlášeno za zrušené a jmění církevní bylo uloupeno. Biskupové a kněží buď byli zabiti, aneb vyhnáni. S náboženstvím vzaly za své i veřejný pořádek a mravnost. Král Ludvík XVI. byl štat. Hrůza stíhala hrůzu. Nastalo všeobecné vraždění. Kdo věřil, byl zabit. Tehdy zahynulo na 2,000.000 lidí.

3. I v jiných zemích nevěra způsobila církvi mnoho škod a pronásledování. Bůh však církve neopustil. *Národové poznali, že člověk bez Boha a náboženství stává se dravcem*; počali proto vraceti se k staré víře otců a ku katol. církvi.

Velká francouzská revoluce trvala od roku 1789 až do r. 1799. Příčiny její byly mnohé. Hlavní z nich však byla nevěra.

Církev ve století devatenáctém.

1. Roku 1799 zmocnil se ve Francii nejvyšší moci Napoleon I. Bonaparte. Týž obnovil v zemi bývalý křesťanský pořádek a uzavřel k upevnění církevních poměrů s papežem Piem VII. slavnostní smlouvu, zvanou *konkordát*. Záhy však nastal mezi papežem a císařem spor. Císař totiž zaslepen touhou po veliké říši v Evropě, prohlásil papeže Pia VII. za zbavena papežského státu, dal jej zajmouti a vězniti po tři léta ve Francii. Ale, když mezi tím byl Napoleon od spojených velmocí Ruska, Pruska a Rakouska poražen a na ostrov sv. Heleny vypovězen, vrátil se papež r. 1814 s velikou slávou do Říma.

2. Za nástupců Pia VII. byla církev v rozličných zemích velmi sužována a pronásledována. Posléze roku 1870 byla Apoštolská Stolica o *světské panství* úplně italským králem připravena.

3. V *Rakousku* po smrti Josefa II. ulehčilo se sice církvi a tato nabyla některých svých práv, ale vládní tlak a do jisté míry i státní zvůle ve věcech církevních trvaly stále až do rozpadnutí se této říše.

4. Papež Pius IX., jeho nástupci Lev XIII., Pius X. a nynější svatý otec Benedikt XV. jako zajatci sídlili a sídlí v paláci vatikánském.

Papežský či církevní stát vznikl za Pipina, krále franckého, jenž r. 755 daroval papežům některá města a území v Itálii. V městě Římě vládli papežové samostatně již od dob Konstantina Velikého.

Papež Benedikt XV. byl zvolen 3. září 1914.

Církev v době naší.

1. Dobývačné snahy a národnostní pýcha evropských států a zvláště německého *Pruska* vyvolaly roku 1914 světovou válku, jež po celých téměř pět let zuřila a mnoho bíd, strastí, neštěstí a chudobu s hladem u všech národů přivodila. Nepřátelé křesťanství vinu její, ač neprávem, přičítali církvi.

2. Papež *Benedikt XV.* při každé příležitosti *napomínal k míru jak válčící národy, tak panovníky.* Ale marně. Proto hleděl skutky dobročinnosti a *diplomatickými kroky stíratí všude slzy s očí zarmoucených matek, otců, dcer, synů, bratrů, sester.* A v tomto směru získal si takových zásluh, že právem byl nazván *papežem míru.*

3. V ohledu mravním a náboženském přinesla světová válka zjevy na nejvyšš zarmucující. *Láska k Bohu, k církvi, k sobě a k bližnímu jakoby se světa se byly ztratily.* Všickni národové počali sloužiti jenom svým choutkám a penězům. Hlas církve, vyzývající k mravnosti, modlitbě a k práci vyzněl na prázdno. Za to zbudněl ve všech vrstvách *spiritismus.*

4. Ale i v této době *upřímní katolíci, jichž dvě stě millionů* kupí se kol stolce sv. Petra, spoléhají, že Ježíš dle svých slov: „Já s vámi jsem až do skonání světa“ *svou sv. církev ochrání* ode všech nátisků a ozdobí ji novými věnci slávy a krásy. Proto vroucně *milují náměstka Kristova, sv. Otce, v modlitbách* prosí Syna Božího za ochranu

sv. víry a v četných *organisacích* náboženských i politických hledí se spojití k budoucím bojům za svatá práva církve, i *kdyby při tom mnozí měli prolítí svou krev. . . .*

Církev v republice československé.

1. Národ český již od bitvy bělohorské toužil po své politické samostatnosti. Této se mu dostalo dne 28. října 1918, když říše rakousko-uherská důsledkem nezdaru ve světové válce se shroutila a rozpadla. Tak, po připojení se k zemím českým ještě celého Slovenska, vznikla demokratická *republika československá*.

2. Ale v *Čechách někteří politickou samostatnost chápali jako boj proti katolické církvi a katolickému náboženství vůbec*. Proto strhli v Praze na Staroměstském náměstí *Mariánský sloup*, rozbíjeli *sochy sv. Jana Nepomuckého*, ničili *svaté kříže* nebo odstraňovali je ze škol, vystupovali proti modlitbě, církevním průvodům, návštěvě služeb Božích, toužili *po zabrání veškerých církevních budov a církevního majetku vůbec*, slovem pracovali o nespravedlivou *rozluku církve a státu*. *Čeští katolíci* byli tímto *nedemokratickým jednáním až do duše pobouřeni*. Bránili se na schůzích, *protestovali v Národním shromáždění*, ukazovali slovem i tiskem na svobodu v jiných státech, zvláště v Americe, ale marně. Někteří z řeholníků a z řeholnic opouštěly Čechy.

Na Slovensku bylo ještě hůře. Tamější, v pravdě zbožný a katolický lid ani nemohl pochopiti, že by v zemi křesťanské od křesťanů, od lidí jednoho jazyka a jedné národnosti tolik proti církvi, katolické víře a pokrevním bratřím mohlo býti jednáno.

3. Než, přes všechna tato příkoří katoličtí Češi, Moravané, Slezané a Slováci milují republiku upřímně a vroucně a doufají, že tato v dohledné době stane se jim zemí svobody a zemským rájem, nejen na pohled, ale v pravdě a skutkem.

Čeští protestanté obojího vyznání, totiž augsburského i helvetského v domněnce, že katolický lid odpadne od své církve a přidá se k nim, přihlásí-li se k mužům, národu českému drahým, jako byli na př. Čeští bratři, uzavřeli hned po prohlášení republiky jednotu svých vyznání a přijali název církve česko-bratrské. Katolíci však jejich úmysl záhy prohlédli a své církvi věrnými zůstali.

Rozhled.

1. Církev Kristova ze zrna hořčičného vzrostla v mohutný strom, který větvemi svými stíní celý svět. Ve všech dílech pevniny hlásá se evangelium Kristovo, koná se nejsvětější oběť mše sv. a všude věřící podrobují se nejvyšší své viditelné hlavě, římskému papeži, ač neschází ani nevěřících a sektářů.

2. Největší *nebezpečí*, po lidsku mluveno, hrozí nevěstě Kristově od *svobodných zednářů a volných*

myslitelů. Ti usilují ve všech státech o rozluku církve od moci světské, o svobodnou školu a volnost manželství. Velikého vítězství dodělali se hlavně ve Francii, odkudž r. 1906 vyhnali skoro všechny řehole, provedli tam rozluku církve od státu a zabrali církevní majetek. Jinde posud se jim to nepodařilo.

3. Pius X., který učinil si heslem „Všecko obnoviti v Kristu“, moudrou rozvahou a snahou po upravení církevních záležitostí připravil sice tiše, ale jistě, církev nejen k boji, ale i k vítězství. V díle jeho pak blahodárně pokračuje nynější papež, slavně panující, Benedikt XV. Proto pravda jistě zvítězí a *církev*, jež zřízena jest, aby všem národům přinesla štěstí pro čas i věčnost, *vždy dostojí plně* tomuto jak krásnému, tak spolu nadpřirozenému *cíli svému*, ježto Kristus byl s ní, jest a bude po všechny dny. . .

Církev je dílem Božím, proto potrvá do skonání světa. Různá království i císařství zašla; církev trvá a bude trvati.

S v o b o d n í z e d n á ř i již od svého vzniku, na konci XVI. století, vyznačovali se přímo ďábelským záštkem proti všemu katolickému a tohoto směru posud se nevzdali. Do Čech uvedl je r. 1726 František Antonín hrabě Špork. Později bylo zednářství tu, jako v Rakousku vůbec, zapovězeno. Ale nejnověji počíná zase nabývati půdy.

V o l n o m y š l e n k á ř i žijí se svobodnými zednáři v nerozlučném přátelství. Proto snahy jejich rovnají se snahám svobodného zednářství. Volná Myšlenka byla založena r. 1880 v Bruselu. Do Čech byla uvedena r.

1904. Usiluje o zničení všeho náboženství a k oklamání lidí skrývá se pod plášť úcty Mistra Jana Husa a obránce československé republiky proti domnělým monarchistům.

Z nejnovějších sektářů sluší uvést Starokatolíky a Armádu spásy. Starokatolíci vznikli v Německu r. 1871. V Čechách se usadili v Praze a ve Warnsdorfu. Armáda spásy vyšla r. 1865 z Anglie. V Čechách slabě vystupovala hlavně v krajinách německých od r. 1900. Za republiky r. 1919 vnikla i do Prahy, ale nenabyla tu přízně

